

Georgi Dimitrov och brytningen mellan Moskva och Jugoslavien 1948

Inledning

Bulgaren Georgi Dimitrov (1882-1949) var generalsekreterare i Kommunistiska Internationalen (Komintern) från 1935 tills organisationen upplöstes 1943. 1946 återvände han till Bulgarien och blev kort därefter dess premiärminister, men spelade även i fortsättningen en viktig internationell roll, bl a i den i september 1947 bildade *Kominform* (Kommunistiska Informationsbyrån), med högkvarter i Belgrad.

Dimitrovs viktigaste internationella engagemang under åren 1947-1948 gällde dock försöken att bilda en Balkanfederation, där Jugoslavien och Bulgarien skulle ingå, men även Albanien¹ och helst ytterligare länder. Planer på en sådan federation hade diskuterats från 1946.

Till en början uttryckte sig Stalin positivt till tanken på en federation, men med tiden blev han alltmer kritisk och då inte bara emot federationstanken, utan han irriterades även över andra initiativ, uttalanden och ståndpunktstagande som kom från Tito & Co och Dimitrov.

Stalin började snart komma med kritiska invändningar mot Titos och Dimitrovs synpunkter på Balkanfederationens utformning. I själva verket blev Stalin alltmer övertygad om att uppriktandet av en Balkanfederation stred mot Moskvas intressen. Det är knappast någon djärv gissning att Stalin insåg att en federation bestående av Jugoslavien och Bulgarien m fl länder (t ex Grekland) skulle bli en mäktig stat som var mycket svårare att kontrollera än flera mindre stater.

I början av 1948 kallade Stalin Tito och Dimitrov till Moskva för att diskutera Balkanfederationen och andra frågor rörande Östeuropa, bl a inställningen till det pågående inbördeskriget i Grekland².

Dimitrov accepterade inbjudan, men Tito vägrade (han började inse varhän det började luta) och i stället skickades vice premiärministern Edvard Kardelj. Under möter, som gick av stapeln 10 februari, luftade Stalin sitt missnöje med sakernas tillstånd och gick till hårt angrepp på Dimitrov.

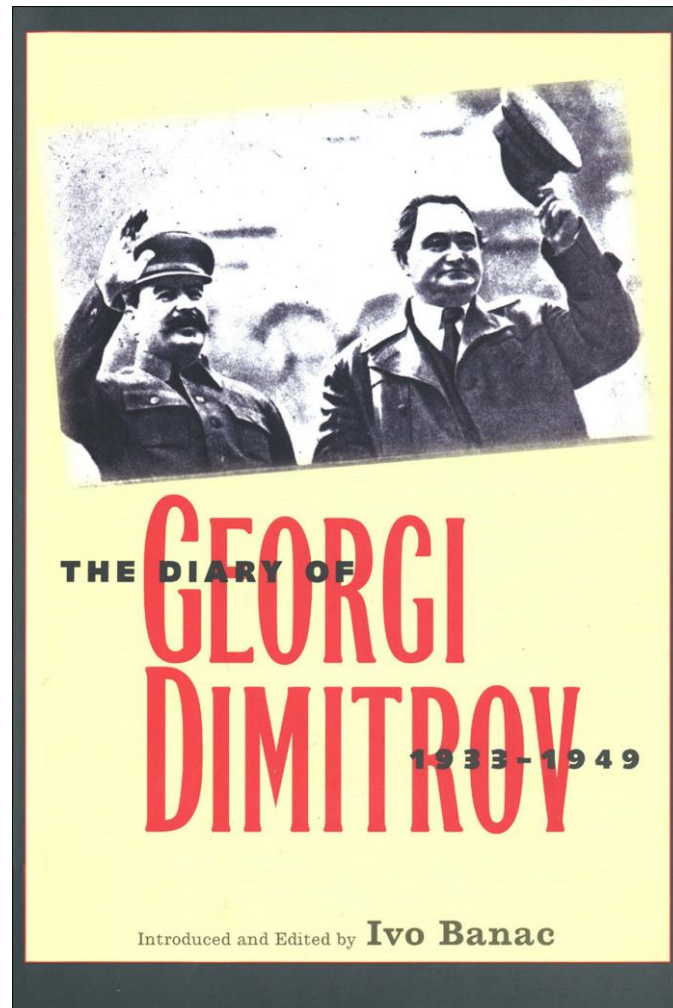
Hela denna process, som kulminerade med att Moskva bröt med Belgrad, beskrivs utmärkt av den f d spanske kommunisten Fernando Claudín i [Krisen i den kommunistiska rörelsen, band 2](#) (kapitel 3, avsnittet ”Den kätterska revolutionen”). En läsning av detta rekommenderas.

Claudin baserar sig främst på jugoslaviska källor.³ Men mao-stalinister brukar vara skeptiska till uppgifter från jugoslaviska och andra (icke-sovjetiska) källor och därför har de ofta ignorerat uppgifter som kommer från sådana håll. Men efter Sovjetunionens och östblockets sammanbrott har många tidigare stängda arkiv öppnats, vilket har gjort det möjligt att kontrollera och komplettera uppgifter som erhållits från tidigare tillgängliga källor. Detta gäller t ex bulgaren Georgi Dimitrovs dagbok, som getts ut på flera språk, bl a engelska: *The Diary of Georgi Dimitrov* (2003).

¹ Enligt den albanske kommunistledaren Enver Hoxha hade Tito lagt fram idén att den jugoslaviska provinsen Kosovo skulle införlivas med Albanien som i sin tur skulle ingå i Balkan-federationen (se t ex Björn Kumm, *Tito – folkets diktator* [2009], s. 151 ff).

² Se [Grekland - Andra världskriget slutade i inbördeskrig](#), av Anders Hagström och [Kontrarevolution – myt och verklighet i Grekland](#), av Todd Gitlin.

³ Det gäller bl a boken [Samtal med Stalin](#) av jugoslaven Milovan Djilas, som innehåller en utförlig redogörelse för Moskva-mötet (s 73-80) – jämför gärna den versionen med Dimitrovs nedan. Och på engelska finns Vladimir Dedijers *Tito Speaks: His Self Portrait and Struggle with Stalin* (1953), vilken är Claudíns huvudkälla.

Nedan har vi översatt de avsnitt (med redaktören Ivo Banacs kommentarer) som rör Sovjetunionens relationer med Jugoslavien under första halvåret 1948 fram till brytningen blev offentlig. Bl a ingår ett utförligt stenografiskt protokoll från februari-mötet.

Dimitrov dog den 2 juli 1949 under oklara omständigheter i Barvicha-sanatoriet nära Moskva. Det har spekulerats i att han skulle ha förgiftats, men detta har aldrig kunnat bekräftas genom läkarutlåtanden eller på annat sätt. De som tror på förgiftningsteorin har hävdats att Stalin ville göra sig kvitt Dimitrov pga dennes goda relationer med Tito och deras planer på en federation.⁴

Om brytningen mellan Moskva och Belgrad, se även följande tidsdokument:
[Den jugoslaviska revolutionen](#) (resolution från Fjärde Internationals hösten 1951)
[Bannlysningen av Jugoslavien](#) (jugoslaviska dokument från 1951)

Martin F

⁴ De som misstänker att Dimitrov mördades brukar peka på de skådeprocesser och utrensningar som ägde rum under åren 1949-52 i alla östblocksländer (utom Jugoslavien). En viktig anklagelsepunkt i dessa rättegångar var den om "titoism", men alla som kunde misstänkas för att hysa oppositionella åsikter riskerade att råka illa ut – de mest kända rättegångarna är Rajk-processen i Ungern, Kostov-processen i Bulgarien, Xoxe-processen i Albanien och Slánský-processen i Tjeckoslovakien. Den bäst dokumenterade är den i Tjeckoslovakien, se artikeln [Slánský-rättegångens maskineri](#) av undertecknad.

Dimitrovs dagbok om Jugoslavien-affären

[Ur *The Diary of Georgi Dimitrov 1933-1949*, New Haven: Yale University Press, 2003, s 434-447.⁵ Översättning från engelska, Göran Källqvist. Inledningen och kommentarerna till utdragen är skrivna av bokens redaktör Ivo Banac.

OBS att i den följande texten är det ganska vanligt att delar av ord är skrivna inom []. Detta beror på att dessa ord är förkortade i dagboken, och det som står inom [] har tillfogats av redaktören för det ska stå klart vilket ord det handlar om.]

Den 24 januari 1948 skickade Stalin ett hårt formulerat protestbrev mot de ”dumdristiga och oförståndiga” uttalanden som Dimitrov hade gjort vid en presskonferens under ett besök i Rumänien. Även om Stalin inte vidareutvecklade det, så var han inte bara rasande på ”otillåtna” hänvisningar till planer på federationer och konfederationer i det kommunistiska Östeuropa, utan han var speciellt oroad över att Dimitrov tog med Grekland bland ”folkdemokratierna”. Jugoslaviens inmarsch i Albanien var en ytterligare orsak till oro för Stalin, som ansåg att Jugoslaviens expansionspolitik öppnade vägen för väpnade sammandrabbningar med väst i grannlandet Grekland, som själv plågades av inbördeskrig. I slutet av januari kallades Dimitrov och Tito till Moskva. Som en förolämpning mot Stalin skickade Tito sin andreman, Edvard Kardelj.

Stalins och Molotovs hårda ord från Kreml var i många avseenden början på Dimitrovs politiska nedgång. Hans hälsa försämrades snabbt och han koncentrerade sig på olika ceremoniella plikter, och uttryckte inga personliga åsikter om den allt allvarliga dispyten mellan Stalin och jugoslaverna. Dimitrov förblev lojal mot Stalin (i ett av sina brev till Tito framhåller han vitt och brett det som ett ”utomordentligt stalinistiskt dokument”) och artig mot Tito (han skickade födelsedagshälsningar till honom i maj 1948). Denna inställning blev omöjlig efter Kominforms resolution den 28 juni 1948, där Jugoslaviens kommunistiska parti (JKP) uteslöts ur Kominform av alla de andra medlemspartierna, inklusive det bulgariska partiet.

På sommaren 1948 var inte Dimitrov längre indragen i de dagliga besluten. Mellan 15 september och 21 november behandlades han i Sovjetunionen, men hans tillstånd förbättrades bara marginellt. Åter i Moskva i början av december gladdes han åt Stalins omsorg om hans åsikter om möjligheten att övergå från kapitalism till socialism utan någon proletär diktatur. Men han kunde inte undgå att oroas över Stalins tal om att Trajtjo Kostov upprepade Titos misstag. Förlikad med sin allt sämre hälsa, ibland grinig (han såg Kolarovs resa till Paris i september 1848 som ”ett stort misstag”), vacklade han genom partikongressen i december 1948. Den sista anteckningen i hans dagbok (anteckningarna blev 1949 alltmer telegram-artade) gjordes den 6 februari 1949: ”Jag blir gradvis bättre.” Dimitrov dog den 2 juli 1949 medan han fick medicinsk behandling i Moskva. – I.B.

24 januari 1948

Erhöll följande kodade meddelande:

Till Ivanov [Dimitrov]

Vi anser det vara vår plikt att uppmärksamma dig på det faktum att en del av ditt uttalande vid presskonferensen i Rumänien (i Sofia) angående folkdemokratiernas federation eller konfederation, inklusive Grekland, Polen, Tjeckoslovakien, etc., av Moskvas vänner betraktas som skadligt och till förfång för den nya demokratins länder, och att det underlättar angloamerikanernas kamp mot dessa länder.

Vi anser att ditt uttalande om en tullunion mellan allierade länder – dvs. mellan länder med avtal om ömsesidig hjälp – är lika slarvigt och skadligt. Det kan tolkas som om du menar att ni

⁵ Marxistarkivet kommer att senare publicera fler utdrag ur och kommentarer till Dimitrovs dagbok. – Red

inkluderar Sovjetunionen, som har eller inom en nära framtid kommer att ha avtal om ömsesidig hjälp med dessa länder.

Det är svårt att förstå vad som kan ha fått dig att göra så dumdristiga och oförståndiga uttalanden vid presskonferensen.

24 januari 1948, Druzjkov [Stalin]

Följande svar skickades:

Till Druzjkov [Stalin]:

Jag bekräftar att jag mottagit ert telegram. Jag är tacksam för era anmärkningar. Jag ska dra de lämpliga slutsatserna.

Ivanov [Dimitrov]

25 januari – 3 februari 1948

Förberedelser och genomförande av Fosterlandsfrontens kongress. Rapport, stadgar, program, vald till Nat[ionella] rådet. Samordning med våra allierade.

Tal med utländska delegater vid mottagningen hos ministerrådet (2 februari).

Fick inbjudan till vår delegation för ett inofficiellt besök till Moskva, tillsammans med en delegation från Jugoslavien.

M[ycket?] brådskande

Till kamrat Druzjkov [Stalin]

Så fort tillkännagivandet som publicerades i *Pravda* sändes på radio i Moskva, spreds fientliga rykten om meningsmotsättningar mellan den bulgariska och den sovjetiska regeringen ovanligt snabbt både hemma och utomlands. För att neutralisera dessa rykten, som är ytterst skadliga för vårt land just innan Fosterlandsfrontens kongress, publicerar vi *Pravdas* tillkännagivande med en del förklaringar, och understryker vårt samförstånd med den grundläggande tanke som uttrycks i *Pravda* om denna fråga. Det är knappast nödvändigt att återigen slå fast att ingen i vårt parti, minst av allt jag, skulle vidta någon åtgärd varken inom vår inrikes- eller utrikespolitik som skulle gå mot SUKP(b):s ståndpunkt eller vara skadlig för vår gemensamma sak. Var vänlig och ha i åtanke att minsta antydning om meningsmotsättningar mellan vårt parti och SUKP(b), mellan de bul[gariska] och sov[jetiska] regeringarna, uppmuntrar våra illvilliga fiender i landet och utomlands och kan orsaka förvirring och en känsla av osäkerhet bland folk.

Vad gäller en del av mina oriktiga uttalanden ska jag komma ihåg dina påpekanden, och jag kan försäkra dig att jag inte ska vara så slarvig och ouppmärksam i framtiden.

30 januari 1948

Ivanov [Dimitrov].

[...]

9 februari 1948

Vi avreste till Moskva kl 6.30 fm., bulgarisk tid. (Roza och jag, Kolarov med sin hustru, Jugovs hustru, dr Simejonov, en sjuksköterska och Gratjev (st[ats]säkerhet)). Anlande 3.30 em., Moskvatid på den centrala flygplatsen. (Gjorde uppehåll i femton min[uter] på flygplatsen i Odessa.)

Det var en bra flygning.

Det är vinter i Moskva, - 20 C°.

10 februari 1948

I Kreml. Stalin, Molotov, Zjdanov, Malenkov, Zorin.⁶

Från vår sida: G[eorgi] D[imitrov], V[asil] K[olarov], Tr[ajrtjo] K[ostov].

Från Jugoslavien: Kardelj, Djilas, Bakarić.⁷

Bled-avtalet.⁸

Tito och Dimitrov undertecknade Bled-avtalet 1 augusti 1947

Intervju med G[eorgi] D[imitrov].

Relationerna mellan Jugoslavien och Albanien.

Hade en lång diskussion. Kritik. Jag skingrade missförstånden. (Tr[ajrtjo] K[ostov] förde stenografiska anteckningar under större delen av diskussionen.)

Resultat: *uttalande om ömsesidiga överläggningar* mellan Bulgarien och Sovjetunionen, Jugoslavien och Sovjetunionen om de viktigaste internationella frågorna avseende båda länderna.

Ytterst hemligt:

X [Molotov]: Det finns allvarliga motsättningar mellan den sov[jetiska] regeringen å ena sidan och

⁶ Valerian Aleksandrovič Zorin (1902-1985), sovjetisk diplomat; sovjetiskt sändebud till Tjeckoslovakien (1945-1947); biträdande utrikesminister (1947-1955, 1956-1965); sovjetisk representant i FN:s säkerhetsråd (1952-1953, 1960-1962); sovjetiskt sändebud till Västtyskland (1955-1956) och Frankrike (1965-1971); suppleant (1956-1962) och (efter 1962) medlem i SUKP:s centralkommitté.

⁷ Vladimir Bakarić (1912-1983), jugoslavisk kommunistledare; politisk kommissarie i Kroatens generalstab (1941-1943); sekreterare i Kroatens kommunistpartis CK (från 1944); medlem i Jugoslaviska kommunistpartiets CK (från och med 1948); medlem i Jugoslaviens kommunistförbunds ledning (efter 1966); premiärminister och president i förbundsrepubliken Kroatien (1945-1953); ordförande för det kroatiska parlamentet (1953-1963); medlem i Jugoslaviens ledning (från 1974); marxistisk teoretiker, specialist på frågor om jordränta.

⁸ Om detta avtal, se [Bled agreement](#) (Wikipedia) – MF

de bulgariska och jugoslaviska regeringarna å den andra, som blev uppenbara vad gäller tre viktiga frågor: det bulgarisk-jugoslaviska avtalet, intervjun med kamrat Dimitrov, och att jugoslaviska trupper gått in i Albanien.

1. Vi hade en del anmärkningar angående det bulg[arisk]-jugoslaviska avtalet i Bled, och de överlämnades till kamraterna Dimitrov och Tito i god tid. Den sov[jetiska] regeringen anser att det var ett misstag att underteckna ett avtal, dessutom av obegränsad varaktighet, innan fredsavtalet trädde i kraft. Genom att agera förhastat, gagnade båda regeringarna reakt[ionära] element från England och USA och gav dem på så sätt en förevändning att utvidga sin intervention i Grekland mot Bulgarien och Jugoslavien. Den sov[jetiska] regeringen måste varna er för att den inte kan ta ansvar för ansvar för viktiga politiska avtal som sluts utan överläggningar med Sovjetunionen.

Ni hade tidigare enats med oss och sedan agerade ni annorlunda utan att meddela oss. Förhållandena mellan våra två länder och partier ska inte ta denna felaktiga och oacceptabla inriktning. Det var nödvändigt att rätta till misstaget senare.

2. Det verkar som om kam[rat] Dimitrov har gått lite för långt med sina presskonferenser och intervjuer, och gjort det möjligt för andra att utmana honom om frågor som inte kan diskuteras vida omkring. Vi anser att detta är fel och olämpligt. I intervjun presenterades en plan som gick alldeles för långt, och det gjordes inte ett enda försök att samordna det med någon. Frågor om en federation eller konfederation, om en tullunion, fördes fram där Polen, Tjeckoslovakien och Grekland skulle vara med. Kam[rat] Dimitrov talade för alla dessa parter, utan att officiellt ha auktoriserats av någon att göra det. Det är i grunden fel och taktiskt mycket skadligt. Allt detta underlättar arbetet för västblockets grundare. Vi skulle kunna bortse från det. Kamrat Dimitrov varnades på förhand om det av kamrat Druzjkov [Stalin] via partikanalerna: "Din framställning vid presskonferensen angående upprättandet av en federation eller konfederation anses vara skadlig och är till förfång för länderna i den nya demokratin och hjälper angloamerikanerna. Ditt uttalande om tullunionen är skadligt och slarvigt, ty det kan tolkas som om Sovjetunionen, som snart kommer att ha avtal om ömsesidig hjälp med dessa länder, också skulle ingå. Det är svårt att räkna ut vad som kan ha fått dig att göra sådana oförståndiga uttalanden vid presskonferensen."

När vi talade med de polska kamraterna, sa de: "Vi trodde att det var er ståndpunkt." Det är vad alla tror: om Dimitrov eller Tito talar om några andra länder så kommer det säkert från Sovjetunionen. De polska kamraterna nämnde att de i grund och botten är mot kam[rat] Dimitrovs tanke och anser den vara felaktig.

Vi tvingades ta ställning eftersom alla – både fiender och vänner – trodde att det var vår uppfattning. Vi anser att sådana saker är helt felaktiga och otillåtna i framtiden. Dim[itrovs] förklaring hjälpte inte utan ökade tvärtom förvirringen. Slutsatsen av detta är att det tidigare var Tyskland som förhindrade en federation med Serbien men att det nu är Sovjetunionen.

D[imitrov]: Vi menade inte så.

S[talin]: Du är en politiker, och du ska inte bara tänka på dina avsikter utan också på vad dina uttalanden kan leda till. Vi invänder inte alls mot tullunionen mellan Bulgarien och Jugoslavien, tvärtom.

M[olotov]: Beneš' tidning i Tjeckoslovakien rapporterade på plats att "Dimitrov avslöjade de kommunistiska planerna – låt nu de tjeckiska kommunisterna svara."

Å andra sidan är kam[rat] Dimitrovs ståndpunkt i konflikt med de nio kommunistpartiernas deklaration.

S[talin]: Din intervju innehöll ett annat budskap än det som presenterades vid de nio kom[munist]-partiernas konferens, och drar uppmärksamheten från inhemska frågor.

M[olotov]: Vi anser att sådana saker inte får hända i framtiden.

3. Vi fick av en slump i slutet av januari höra att en jugoslavisk division skulle rycka in i Albanien, till den grekisk-albanska gränsen för att förhindra ett angrepp från den grekiska sidan understödda av angloamerikanerna. De jugoslaviska kamraterna informerade inte oss om detta på förhand. När

vi frågade Tito bekräftade han det: en jugoslavisk militärbas skulle upprättas i Albanien för att gemensamt skydda gränsen. Albanerna sa att de hade försäkrats om att det skulle ske med vårt godkännande.

Av detta följer att vi bedömer situationen i Albanien olika. Det är återigen en meningsmotsättning som inte kan ignoreras. Vi måste tala öppet om dessa frågor, för att se hur ni bedömer situationen. Vi tycker att sådana saker inte ska få ske i framtiden. Vi måste göra de existerande meningsmotsättningarna offentliga, om det finns olika åsikter så ska de föras fram och diskuteras. För vår gemensamma sak och ömsesidigt samförstånd ska inga aktioner vidtas utan vederbörliga överläggningar om sådana frågor.

I framtiden bör kam[rat] Dimitrov bespara sig själv och oss risken att göra liknande uttalanden.

D[imitrov]: Vad gäller Bled, så förklarade jag tidigare att vi inte skrev under något avtal där, utan bara kom överens om texten till ett framtida avtal mellan Bulgarien och Jugoslavien. Jag gjorde ett speciellt uttalande om intervjun vid Fosterlandsfrontens kongress, och betonade att politbyråns kritik var korrekt. För att öka vårt lands ekonomiska och försvarsförmåga måste vi samarbeta med de andra vänskapliga länderna i den nya demokratin.

S[talin]: Du ville säga något nytt. Polackerna och tjeckerna skrattade åt din idé om en federation. Varför frågade du inte dem om de ville ha det eller ej?

D[imitrov]: Det var i sin innersta natur skadligt och felaktigt. Mitt klargörande riktades till alla de som vill utnyttja mitt uttalande mot oss och Sovjetunionen. För närvarande finns det inga menings-skiljaktigheter mellan oss. Sådana uttalande kommer inte att upprepas i framtiden.

S[talin]: Vi förstår inte varandra, och därför finns det oenighet mellan oss. Och du försöker dölja detta.

M[olotov]: Det är allvarliga meningsskiljaktigheter, de är inte några bagateller.

S[talin]: Du är en politisk veteran. Vad är det för misstag vi talar om? Du har andra utgångspunkter och du kanske inte är fullt medveten om dem. Du ska inte ge intervjuer så ofta. Du vill säga något nytt och imponera på världen! Du talar som om du fortfarande är generalsekreterare för Komintern som ger en intervju till en kommun[istisk] tidning. Du ger de reaktionära elementen i Amerika ammunition för att övertyga den allmänna opinionen att Amerika inte skulle göra något konstigt om de skapade ett västblock, eftersom det redan finns inte bara ett block på Balkan utan också en tullunion. Just nu pågår en stor valkampanj i Amerika. För oss är det av stor betydelse att se vilken framtida regering det kommer att bli, eftersom Amerika är ett mäktigt och välbevärnat land. Dess regering leds inte av intellektuella utan av rika personer som hatar oss förfärligt och söker varena förevändning för att skada oss. De kan förlora valet om våra handlingar ger argument till de progressiva elementen. Men våra handlingar kan också hjälpa reaktionen. Den amerikanska regeringen står inför ett val och är orolig över hur det ska gå. Men om samma finansbaroner återigen väljs till regeringen så kommer det till stor del att vara vårt fel. De kommer att säga: "Ni försöker inte bara upprätta ett block, utan försöker också förena en hel grupp av länder – mot vem?" Varför behöver ni ett sådant block? Om ni vill förenas, varför göra en så stor sak av det? Ni är antingen oerfarna eller hänförda som Komsomolaktivister som flyger som fjärilar rakt in i flammorna. Vad behöver ni allt det här till? Varför göra det lättare för era fiender i England, Amerika och Frankrike?

Och vad gäller Albanien: de jugoslaviska kamraterna har löst problemet så lätt! Under kriget förkunnade de Allierade att Albanien var självständigt och stödde dess självständighet. Av all röra under kampen mellan reaktion och demokrati är den albanska knuten vår svagaste punkt. Albanien har fortfarande inte släppts in i FN, briterna och amerikanerna har inte erkänt landet. Frågan är fortfarande öppen. Det finns ingen annan så svag punkt. Albanien är det enda land som inte är juridiskt skyddat på den internationella scenen. Om Tito skickar en division eller till och med ett enda regemente så kommer inte Amerika och England att undgå att se det. De kommer omedelbart att hävda att Albanien har ockuperats. Har Albanien officiellt begärt hjälp från Jugoslavien? Och de här skurkarna från England och Amerika kommer att låtsas vara försvarare av den albanska självständigheten. Bara oförnuftiga personer skulle försöka upprätta en front som är utsiktslös. Idag ska

vi försöka förbättra den albanska arméns organisering, tillhandahålla instruktörer och vapen. Och om Albanien angrips så kan det be om hjälp från Jugoslavien. Annars skulle Jugoslavien anklagas för att ockupera ett självständigt land. Då skulle en militär intervention vara fullt möjlig. De amerikanska fartygen och baserna är nära. Och det skulle vara en lämplig situation och ädel förövändning för Amerika att ingripa. När man ska föra krig måste man bygga upp fronten på mest fördelaktiga sätt för sig, och i detta fall skulle man bara blotta ryggen så att amerikanerna kan slå på den.

Titta på krigets omfattning i Kina. Det antog enorma dimensioner.

Det finns inte en enda soldat från vårt land där.

Albanerna är inte sämre än kineserna, eller hur? Man kan utbilda dem, ge dem vapen, så skulle de kunna försvara sig själva. Det är mycket bättre att de försvarar sin självständighet själva. I så fall skulle amerikanerna knappast angripa först, men annars skulle deras uppgift bli mycket enklare. Ni erbjuder väldigt lätta lösningar på dessa frågor men de är mycket mer komplicerade.

Om de grekiska partisanerna besegrades, skulle ni inleda krig då?

K[arde]lj.: Nej.

S[talin]: Jag grundar mina slutsatser på en analys av de möjligheter som står öppna för partisanerna och deras motståndare. På senare tid har jag börjat tvivla på om partisanerna kan vinna. Om man inte är säker på om partisanerna kan vinna, så borde partisanrörelsen begränsas. Amerikanerna och engelsmännen har mycket starka intressen i Medelhavet. De skulle vilja ha baser i Grekland. De skulle använda alla tänkbara medel för att stöda en lydlig regering. Det är en internationell fråga av stor betydelse.

Om partisanrörelsen stoppas kommer de inte att ha någon ursäkt att angripa er. Det är inte lätt att starta ett krig nu när de inte har någon förövändning att organisera inbördeskrig i Grekland.

Om ni är säkra på att partisanerna har en bra chans att vinna så är det en annan fråga. Men jag har en del tvivel om det.

D[imitrov]: Vi får lite information härifrån också.

S[talin]: Ni har rätt att be om att bli informerade av oss. Låt oss komma överens om obligatoriska överläggningar om alla viktiga internationella frågor.

D[imitrov]: Vi kommer att hålla en sådan överenskommelse.

S[talin]: Vi kommer inte att försena avtalet med Bulgarien så mycket. Den femtonde denna månad kommer ungrarna att vara här. Sedan kommer vi att vända oss till finnarna och efter det till er.

M[olotov]: I ett av avtalen sägs att alla grogrunder till aggression ska undanröjas. Det är bara fina ord som omotiverat ger ammunition till våra fiender. Varför säger ni saker som inte finns med i de andra avtalen? Ska ni inleda ett förebyggande krig?

S[talin]: Det är vänsteristiska misstag.

M[olotov]: Inte alla FN:s initiativ mot aggressioner ska stödjas. De kan riktas mot oss. Fördömde inte Nationernas förbund oss på grund av konflikten med Finland?

De jugoslaviska kamraterna tillät inte Albanien att köpa 5.000 ton havre från oss, och de bad det [Albanien] att leta efter det i Argentina!

S[talin]: Jugoslaverna är förstas rädda att vi ska ta Albanien från dem. Ni bör ta Albanien, men på ett klokt sätt.

Kungörelsen om samordning av de ekonomiska planerna begränsar er och rumänernas suveränitet.

Bara tre federationer verkar vara möjliga och naturliga: 1) Jugoslavien och Bulgarien; 2) Rumänien och Ungern; 3) Polen och Tjeckoslovakien.

Det är verkliga möjligheter. En konfederation mellan dem är ett påhitt.

Tr[ajtjo] [Kostov]: Kan vi överväga att rikta våra ansträngningar på att påskynda upprättandet av en federation mellan Bulgarien och Jugoslavien?

S[talin]: Ni kan upprätta den imorgon om ni vill. Det är en naturlig process, och vi är inte mot det. Vi är bara mot Komsomolmetoder för föreningen. Ni bör förbereda folket i dessa länder och den allmänna opinionen utomlands på att acceptera tanken på en federation.

K[ardelj]: Vi är av åsikten att man inte ens i fallet Bulgarien ska ha bråttom, huvudsakligen på grund av de internationella konsekvenserna. Varje påskyndande av processen gör att man hamnar i en svår situation.

S[talin]: Jag tycker att ni gör ett misstag här. Föreningsprocessen mellan Jugoslavien, Bulgarien och Albanien bör inte fördröjas. De nationella församlingarna i dessa länder bör ta sina beslut och instruera sina regeringar att inleda förhandlingar om förening. Det är bättre att börja med politisk förening och sedan skicka trupper till Albanien. Då skulle det inte vara en förevändning att angripa er. Det skulle ha varit förhastat att upprätta en federation innan ni har undertecknat fredsavtalet. Men nu är Bulgarien ett vanligt land med fullständiga internationella rättigheter. Enligt min åsikt ska ni inte skjuta upp frågan längre – det är bäst att ni skyndar på. Om ni kan få till stånd föreningen genom de nationella församlingarna så kommer allt att bli bra. Federationen löser alla frågor. Bulgarer och jugoslaver är väldigt lika rasmässigt och i sin livsstil. Och alla borde förstå [orsaken till] denna förening. Och albanerna skulle också tjäna på en framtida federation eftersom det skulle skapa ett nytt, enat Albanien med nästan dubbelt så stor befolkning.

Alla ansträngningar ska riktas in på att bilda en sådan naturlig federation: utvecklas dess ekonomi, utveckla er nationella kultur, stärk armén. Annars skulle Polen lita på att ni [ska göra något], och ni skulle lita på Polen, och det skulle inte leda till något. Det finns inget behov av att avvika från de nio kom[munist]partiernas beslut.

M[olotov]: Om det är nödvändigt att undanröja alla grogrunder till aggression, som kam[rat] Dimitrov talade om, så undanröj dem då, men varför så mycket väsen om det? Nuförtiden verkar folk vara petiga med vartenda ord man säger.

Tr[ajtjo] [Kostov]: Vi tror att om partisanrörelsen i Grekland misslyckas så skulle det skapa en mycket svår situation för resten av länderna på Balkan.

S[talin]: Givetvis ska partisanerna få stöd. Men om framtidsutsikterna minskar för att partisanrörelsen i ett visst land ska lyckas, så är det bättre att skjuta upp kampen till ett mer gynnsamt tillfälle. Det går inte att ersätta det som saknas i styrkebalans mellan de motsatta krafterna med enbart protester och oro. Det krävs en nykter analys av styrkebalansen. Om det visar sig att det inte går bra för oss i ett visst ögonblick så ska vi inte skämmas för att medge det. Partisanrörelser har upphört med sina aktiviteter förr när situationen har varit ogynnsam. Om det inte går att göra idag så kan det göras imorgon. Ni är rädda för att ställa frågan ärligt. Ni känner er bundna av det ”moraliska ansvaret”. Men om man inte kan bära en börda som man skulle vilja bära, så måste man erkänna det för sig själv. Ni ska inte vara rädda för några ”kategoriska imperativ” vad gäller moraliskt ansvar. Vi är inte bundna av några ”kategoriska imperativ”. Nyckelfrågan är styrkebalansen. Om man är stark så slå till. Om inte så dra inte ut i fält. Vi går inte med på att kämpa när motståndaren vill utan när det är i vårt intresse att göra det.

K[ardelj]: Det kommer inom några månader stå klart vilka chanser partisanerna har.

S[talin]: Utmärkt, vänta då. Ni kanske har rätt.

Jag tvivlade också på att kineserna skulle lyckas och rådde dem att sluta en tillfällig överenskommelse med Chiang Kai-shek. Officiellt höll de med oss men i praktiken fortsatte de att mobilisera det kinesiska folket. Och sedan ställde de frågan öppet: ska vi fortsätta vår kamp? Vi har folkets stöd. Vi sa: utmärkt, vad behöver ni? Det visade sig att förhållandena där var mycket gynnsamma. Kineserna visade sig ha rätt och vi hade fel. I detta fall kanske det också visar sig att vi har fel. Men vi vill vara säkra på vad vi gör.

K[osto]v: Kommer amerikanerna att tillåta partisanerna att segra?

S[talin]: Ingen kommer att fråga dem. Om det finns tillräcklig styrka för att segra och om det finns personer som är förmögna att utnyttja folkets krafter så bör kampen fortsätta. Men man ska inte tro att om inget dyker upp i Grekland så är allt förlorat.

Grannländerna måste vara de sista att erkänna general Markos' regering.⁹ Låt de andra erkänna den först.

M[olotov]: Kam[rat] Dimitrovs uttalande mot Lulchevs opposition var också felaktigt och används nu allmänt av våra fiender. Var det nödvändigt att göra det uttalandet?

D[imitrov]: Det motiverades snarast av interna behov, att avskräcka dem från att ställa till problem igen.

S[talin]: Låt Jugov förhandla med oppositionen: han vet hur man ska göra det.

K[ardelj]: Vi tror inte att det är några grundläggande motsättningar mellan oss. Det handlar bara om vissa misstag.

S[talin]: Detta är inte misstag utan ett system.

I avtalet med Tjeckoslovakien kan ni använda tjeckernas formulering – om det sker ett angrepp från Tyskland eller någon av dess allierade. Om det kommer hot från något annat land kommer paragrafen om ömsesidiga överläggningar att tillämpas.

Vi stöder att judar kan utvandra till Palestina i enlighet med FN:s beslut att tillåta upp till 400.000 personer till Palestina. FN hade en positiv inställning till de judiska kraven. Så engelsmännen har inte rätt att protestera.

Tr[ajtjo] [Kostov]: Det är väldigt svårt i ett litet och underutvecklat land. Om vi hela tiden tar upp frågan om ekonomiskt samarbete mellan länderna på Balkan, om att samordna våra planer, så är det för att vi behöver hjälpa varandra att skynda på vår ekonomiska utveckling.

S[talin]: Ni kan underteckna ett tullavtal med Jugoslavien och till och med bli en gemensam stat. Man jag kan inte inse vad det är för mening att underteckna en tullöverenskommelse och samordna era planer med Rumänien. Rumänerna kommer att sälja sina varor varhelst de gör bäst vinster.

11 februari 1948

[...]

Med Molotov (Kreml). Vi undertecknade ett skriftligt uttalande med Molotov om ömsesidiga överläggningar.

Visade Stalin (kopia till Molotov) ett antal PM med våra vädjanden om ekonomiska problem, om frågor angående armén och folkmilisen, om radiosändaren och filmcentrum.

Innan det åt vi lunch med de jugoslaviska kamraterna i Mesjtjerino.

Vi enades om att de jugoslaviska och bulgariska CK-erna skulle analysera möjligheterna för ett snabbt enande av Bulgarien och Jugoslavien i en federation.

[...]

⁹ Markos Vafeiadis (1906-1992), grekisk kommunistledare; ledare för KKE [grekiska kommunistpartiet] i Thessaloniki; politisk kommissarie för en ELAS-division under kriget; befälhavare för de makedoniska kårerna; överbefälhavare för Greklands demokratiska armé (oktober 1946); premiärminister i den KKE-stödda provisoriska demokratiska regeringen i Grekland (1947-1948), under det grekiska inbördeskrigets tredje omgång. Uteslöts ur KKE 1948 efter en rad militära nederlag; efter en period i exil i Albanien och Sovjetunionen efter 1949 återvände han 1986 till Grekland efter den allmänna amnestin, och efter att ha anslutit sig till Andreas Papandreous socialistiska parti PASOK blev han parlamentsledamot för det partiet 1989.

14 februari 1948

Möte: G[eorgi] D[imitrov], V[asil] K[olarov], Jugov, Tjankov, Tjervenkov. En rapport om diskussionen i Moskva och promemorian.

Diskuterade slutsatserna. Vi beslutade att politbyrån skulle överväga frågan om enhet med Jugoslavien.

[...]

16 februari 1948

Chefsåklagaren med mig. Jag varnade honom för den *olämpliga tajmingen* med publiceringen av åtalet mot Gitjev. Sådana misstag ska inte upprepas. Allt rörande politiska rättegångar måste samordnas med oss.

[...]

25 mars 1948

Gjorde Wülko [Tjervenkov], Jugov, Tjankov bekanta med dokumenten från det jugosl[aviska] CK:s möte (trotskistiska och sovjetfientliga uttalanden!).

[...]

4 april 1948

Söndag.

[...]

Levitjkin¹⁰ gav mig ett dokument från Moskva (str[ängt] hem[ligt]) med Stal[ins] och Molotovs svar på två brev från Tito angående tillbakadragandet av militära och civ[ila] (sovjetiska) specialister från Jugoslavien.

[...]

Dimitrov vid sitt skrivbord i april 1948

¹⁰ Kliment Danilovič Levitjkin (f 1907), sovjetisk diplomat; rådgivare vid de Allierades kontrollkommission i Bulgarien

7 april 1948

Sekretariatsmöte tillsammans med Jugov, Kolarov, Vlado Poptomov.

Utöver alla andra frågor lästes och diskuterades Mol[otovs] och Stal[ins] svar till Tito och det jugosl[aviska] CK. Svaren var ytterst kritiska mot de sistnämndas sovjetfientliga ståndpunkt angående relationerna mellan Jugoslavien och Sovjetunionen.

[...]

16 april 1948

[...]

Kuriren från Moskva hade med sig den ungerska politbyråns beslut från Zjdanov, angående det jugosl[aviska] kom[munist]partiets ledning (i förhållande till Molotovs och Stalins brev till Tito och hans vänner).

[...]

18 april 1948

[...]

Redigerade vårt beslut om SUKP(b):s CK:s brev till det jugoslaviska k[ommunist]p[artiets] CK.

18 april 1948

Avreste 11.40 till Prag.

På kvällen, Belgrad (Topóider).

Djilas och Simić kom och hälsade på oss på tåget.

[...]

10 maj 1948

Diskuterade SUKP(b):s CK:s nya brev till det jugoslaviska kom[munist]partiet (ett fantastiskt stalinistiskt dokument). Skickade vårt brev om ovanstående till Molotov.

Till kamrat Aleksejev [Molotov]:

Jag skulle vilja bekräfta mottagandet av brevet från SUKP(b):s CK den 4 maj till JKP:s [Jugoslaviska kommunistpartiets] centralkommitté. Vår politbyrå har diskuterat brevet och har kommit till uppfattningen att detta utomordentliga stalinistiska dokument inte bara borde hjälpa det jugoslaviska kom[munist]partiet att hitta vägen ur det dödläge det har hamnat i på grund av sina egoistiska, smärtsamt ambitiösa och tanklösa ledare. Detta brev har utomordentlig betydelse för andra kommunistpartier, inklusive vårt parti, speciellt i sin behandling av principfrågor. Vi håller helt med er om ert förslag att hela problemet diskuteras vid nästa möte med Kominformbyrån, ty det är den enda riktiga strategin att klara av de jugoslaviska ledarna.

Vi är förstas rädd för att Tito och hans vänner kommer att försöka hitta olika ursäkter för att inte delta på ett sådant möte – eller åtminstone skjuta upp det så länge som möjligt. Men då skulle vi anse det lämpligt att informera det jugoslaviska kom[munist]partiet om innehållet i ert brev eller till och med avslöja de jugoslaviska kom[munist]partiledarnas uppfattningar i pressen.

10 maj 1948

Ivanov [Dimitrov]

[...]

24 maj 1948

[...]

Skickade ett gratulationstelegram till Tito på hans 56-årsdag.

[...]

5 juni 1948

[...]

Bad om ett möte med Zahariadis för att diskutera de grekiska problemen.

Skickade en inbjudan till J[ugoslaviens] k[ommunistiska] p[artis] CK om ett möte mellan de jugosl[aviska] och våra representanter om samma fråga.

[...]

7 juni 1948

Tog emot Levitjkin. Han frågade å Moskväs vägnar om han skulle gå med på att hålla *Donaukonferensen* i Sofia. Jag gav ett positivt svar. Han informerade mig om att Moskva är överens med oss om att inte ha bråttom att erkänna den judiska staten Israel.

[...]

11 juni 1948

Fick ett meddelande från Zjdanov som informerade oss att våra delegater till Informationsbyråns möte skulle vara i Bukarest den 18-19 juni och sedan skulle resa till mötet.

Vi informerade honom att Tr[ajtjo] Kostov och V[ijlko] Tjervenkov skulle vara i Bukarest den 19 juni.

[...]

På kvällen diskussioner med Zahariadis om situationen i Grekland.

Det är gynnsamma förhållanden för att fortsätta kampen.

Vår hjälp kommer att vara nödvändig i framtiden.

Diskuterade hur vi ska förbättra utbytet av information och våra kommunikationer med de grekiska kamraterna.

[...]

14 juni 1948

[...]

Förberedde ett brev till part[i]kommittén i regionen Pirin angående den maked[oniska] premiärministern Koliševskis¹¹ tal, som använts på ett fientligt sätt mot Jugoslavien och mot

¹¹ Lazar Koliševski (1914-2000), jugoslavisk kommunistledare; makedonier som anslöt sig till JKP i Kragujevac, Serbien, där han arbetade i vapenfabriken. JKP skickade honom 1941 till Makedonien för att återupprätta JKP:s makt sedan Metody Satorov (Sarlo), sekreterare för JKP:s organisation i Makedonien, hade försökt underordna partiorganisationen i Makedonien under det bulgariska kommunistpartiets makt efter att den bulgariska ockupationen hade inletts. Koliševski arresterades i november 1941 av de bulgariska myndigheterna, torterades och dömdes till döden. Trots att domen inte verkställdes blev han kvar i fängelse, huvudsakligen i Plevni i Bulgarien, tills Röda armén anlände och efter kuppen i september 1944. Medan Koliševski satt i fängelse utsågs han till sekreterare för det makedoniska kommunistpartiets CK (mars 1943); Folkrepubliken Makedoniens första premiärminister (1945-1953) (i Jugoslavien); ordförande i Makedoniens nationalförsamling (1953-1962); medlem i JKP/SKJ:s CK (från och med 1948); medlem i SKJ:s CK:s exekutivkommitté (1952-1969) och SKJ:s regering (1974-1978); medlem i, och efter Titos död, ordförande för Jugoslaviens regering (1980-1981).

oss av den amer[ikanska] och engelska pressen. Jag föreslår att vi förklarar att Koliševskis budskap var ogrundat och skadligt.

[...]

27 juni 1948

[...]

Trajtjos [Kostovs] rapport, diskuss[ioner], mitt avslutningstal och ett enhälligt beslut att godkänna Informationsbyråns resolution¹² och åtgärderna avseende det klagörande arbetet.

[...]

28 juni 1948

Möte med Nat[ionella] rådets exekut[iv]kommitté om den jugoslaviska frågan.

Informationsbyråns resolution och åtgärderna avseende det klagörande arbetet godkändes enhälligt.

[...]

¹² Den 21 juni 1948, möttes Kominforms medlemspartier, utom JKP som vägrade delta, i Bukarest, Rumänien, och antog den ökända Kominformresolutionen om "situationen i JKP", som innehöll ett avsnitt som krävde att Titos ledarskap skulle störtas. Resolutionen antogs sedan av var och en av de åtta signatärmakterna och kungjordes offentligt den 28 juni 1948. [Större delen av resolutionen återges i en not i Claudíns [Krisen i den kommunistiska rörelsen, band 2](#), s 153-54]